

УДК 37.015.3:316.614

DOI 10.31654/2663-4902-2025-PP-4-35-43

Лісовець О. В.

доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи та інноваційної діяльності
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
lisovets.ov@ndu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-4641-3121

**СОЦІАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА РОЗВИТКУ
СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ**

Метою статті є теоретичне обґрунтування впливу соціального середовища на формування соціальної компетентності особистості та аналіз умов, механізмів і факторів, які забезпечують розвиток соціальних навичок у сучасних освітніх реаліях, зокрема в умовах воєнних викликів та переходу до дистанційного навчання. Методологічну основу дослідження становлять теоретичний аналіз і синтез наукових джерел, контент-аналіз сучасних психологічних і педагогічних праць, структурно-системний підхід до визначення компонентів соціальної компетентності, а також інтерпретація ключових положень біоекологічної моделі розвитку У. Бронфенбреннера та соціально-когнітивної теорії А. Бандури. У результаті встановлено, що соціальна компетентність є багатовимірною інтегративною здатністю особистості, яка охоплює когнітивний, комунікативний, емоційно-регулятивний, поведінковий і мотиваційно-ціннісний компоненти, забезпечуючи ефективну взаємодію з іншими та адаптацію до соціальних умов. Доведено, що її формування визначається якістю проксимальних процесів взаємодії в мікросоціальному середовищі, можливостями для соціального навчання, моделями поведінки, доступними в сім'ї, школі та групах ровесників, а також соціально-емоційним кліматом і рівнем соціального капіталу. Виявлено, що воєнний контекст, підвищений рівень стресу, психологічна нестабільність та фрагментарність соціальних контактів суттєво трансформують процес соціалізації учнів, особливо в прифронтових регіонах, де дистанційне навчання є вимушеною нормою. Указано, що ефективний розвиток соціальних навичок у цифровому середовищі можливий за умови використання інтерактивних технологій, організації сталої взаємодії в малих групах, моделювання життєвих ситуацій, впровадження онлайн-тренінгів соціально-емоційних умінь, забезпечення якісного зворотного зв'язку та системного психологічного супроводу. Наукова новизна дослідження полягає в уточненні поняття соціальної компетентності через поєднання теоретичних підходів і в обґрунтуванні специфіки її розвитку за умов війни та дистанційного освітнього середовища. Практична значущість полягає в можливості застосування отриманих результатів для вдосконалення освітніх програм, тренінгових технологій і педагогічних стратегій, спрямованих на зміцнення соціально-емоційних навичок дітей і молоді, зокрема тих, які проживають у громадах підвищеного ризику.

Ключові слова: соціальна компетентність, педагогічні умови, модель, соціалізація, міжособистісна взаємодія, освітній процес, інтерактивне навчання, освітнє середовище.

Постановка проблеми. У сучасних умовах інтенсивних соціальних, культурних і комунікаційних трансформацій питання формування соціальної компетентності особистості набуває все більшої актуальності. Зростання вимог до здатності індивіда ефективно взаємодіяти в різних соціальних контекстах, приймати відповідальні

рішення, будувати конструктивні стосунки та адаптуватися до швидких змін висуває на перший план проблему вивчення чинників, що зумовлюють розвиток цієї ключової компетентності. Одним із провідних таких чинників є соціальне середовище, яке виступає простором соціалізації, джерелом норм, цінностей, моделей поведінки та форм комунікації, що безпосередньо впливають на формування соціально значущих умінь і якостей.

Соціальна компетентність не є вродженою; вона формується у результаті активної взаємодії особистості з мікро- і макросоціумом – сім'єю, освітніми інституціями, групами однолітків, професійними спільнотами та ширшим соціокультурним контекстом. Однак сучасне соціальне середовище характеризується неоднозначністю та нестабільністю: цифровізацією соціальних контактів, зміною традиційних моделей соціальної поведінки, зростанням інформаційних ризиків, впливом воєнних подій, культурною поляризацією. Ці тенденції суттєво ускладнюють процес становлення соціальної компетентності, зумовлюючи необхідність її педагогічного супроводу та цілеспрямованого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як показує аналіз останніх досліджень і публікацій, проблема впливу соціального середовища на формування соціальних навичок є надзвичайно актуальною. Зокрема у роботах останніх років (2020–2025), індексованих у Scopus, пропонується ряд концептуальних і емпіричних підходів до вивчення цього впливу, здійснено систематизацію інструментів вимірювання соціально-емоційних компетенцій та узагальнено ефективність заходів та інструментів, спрямованих на їхній розвиток. Ряд досліджень підкреслюють важливість якості батьківської взаємодії і родинної підтримки як передумови формування соціальних навичок у дітей. Так, дослідження С. І. Відіанінгтас та ін. [18], Х. Ван, С. Лю [17] вказують на стійкий позитивний зв'язок між сімейною близькістю та соціально-емоційною компетентністю дошкільників, а Я. Юе та ін. [19] доводять посередницьку роль самокомпетентності дітей між батьківською участю та підтримкою, а також соціальними навичками.

Шкільне середовище та шкільний клімат посідають ключове місце у формуванні соціальної компетентності підлітків і молоді. Зокрема, у публікаціях Ч. Фан та ін. [10], К. Г. Хансен, С. Барене [12], К. Кастро та ін. [8], доведено, що позитивний шкільний клімат (сприйняття безпеки, підтримка вчителів, сприятливі міжособистісні взаємини) корелює з вищими показниками емоційного благополуччя та соціальних навичок. Мета-аналіз, здійснений Е. Морено, А. Монтеро та Х. Армада підтверджують ефективність шкільних програм розвитку соціально-емоційних навичок, зокрема коли програми інтегруються в повсякденну шкільну практику й мають підтримку педагогічного складу [14].

Також систематично досліджується роль ровесників і неформальних груп. У проаналізованих роботах (К. Хенк та К. Губер [11], М. С. Деліос, К. Е. Кехоу та Е. Пісарро-Кампанья [9]) підкреслюється, що відносини з ровесниками виступають як потужний контекст соціального навчання – через моделювання поведінки, соціалізації, емоцій однолітків, кооперативні практики та соціальну підтримку. Дослідження Н. Салерні, М. Мессетті [16], Ю. Лян, та ін. [13] підкреслюють і ризики: негативні впливи груп (булінг, девіантні моделі) можуть пригнічувати розвиток позитивних соціальних навичок, якщо не супроводжуються відповідними інтервенціями.

В останні роки зростає кількість досліджень, які вивчають вплив цифрового середовища на соціально-емоційний розвиток. Ю. Рахман зі співавторами зазначають, що соціальні медіа та онлайн-взаємодії можуть як підтримувати соціальні навички (через можливості для комунікації й співпраці), так і створювати ризики для реального міжособистісного розвитку [15].

Водночас, огляд літератури виявляє декілька істотних прогалин, зокрема недостатньо робіт, що інтегрують традиційні соціальні чинники з новітніми цифровими впливами (комбінований ефект офлайн- та онлайн-середовищ), недостатньо робіт,

які враховують особливості навчання на прифронтових територіях, зокрема тривалого навчання онлайн.

Метою статті є теоретичне обґрунтування впливу соціального середовища на формування соціальної компетентності особистості в умовах сучасних соціальних трансформацій, зокрема в умовах війни та поширення дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціальна компетентність – це багатогранне поняття. Про це свідчать численні визначення, які дають йому вітчизняні та зарубіжні вчені. Теоретичний аналіз різних наукових підходів (І. Зарубінська, М. Докторович, О. Лісовець, Є. Мельник та ін.) до розуміння феномену соціальної компетентності дає змогу відмітити, що найчастіше її розуміють як якісну характеристику особистості; здатність адекватно оцінювати навколишню дійсність на основі наявних знань про неї, що дають змогу зрозуміти основну закономірність соціальної ситуації; уміння знаходити інформацію в невизначеній ситуації та будувати свою поведінку для досягнення балансу між своїми потребами, очікуванням, сенсом життя і вимогами соціальної дійсності; уміння задовольняти бажання, спираючись на норми тощо [3, с. 72]. У сучасних дослідженнях наголошується, що соціальна компетентність охоплює не лише здатність до конструктивної взаємодії, а й уміння орієнтуватися у складних соціальних ситуаціях, регулювати власні емоції та будувати ефективну поведінкову стратегію. Зокрема, А. Коваленко трактує її як систему особистісних якостей, що забезпечує здатність індивіда адаптуватися до змін соціального середовища, дотримуватися його норм і успішно взаємодіяти в різних комунікативних контекстах [2]. Дослідники Р. Пріма, Д. Пріма та К. Десятник підкреслюють, що соціальна компетентність є базовою характеристикою готовності особистості до конструктивної взаємодії та соціальної поведінки, яка формується у процесі засвоєння соціальних знань, норм і правил [4]. Значний акцент на ціннісно-мотиваційний аспект робить І. Сидорук, визначаючи соціальну компетентність як властивість, що поєднує систему цінностей, мотивів, соціальних навичок і досвіду, необхідних для результативної професійної взаємодії [5].

Отже, соціальна компетентність – це інтегративна здатність особистості ефективно взаємодіяти з іншими людьми та соціальним середовищем, що ґрунтується на поєднанні соціальних знань, комунікативних умінь, емоційної регуляції, ціннісних орієнтацій та досвіду, і проявляється у вмінні адаптуватися, приймати обґрунтовані соціальні рішення, будувати конструктивні стосунки та відповідально діяти в різних соціальних ситуаціях.

Одним із провідних теоретичних підходів до аналізу впливу соціального середовища є біоекологічна модель розвитку У. Бронфенбреннера. За цією моделлю, розвиток особистості відбувається через «проксимальні процеси» – тривалі, регулярні й взаємні взаємодії індивіда з оточенням (сім'я, школа, однолітки тощо). У. Бронфенбреннер виділяє кілька систем, що впливають на розвиток: мікросистема – це найближче середовище (сім'я, школа, друзі), де відбувається безпосередня взаємодія; мезосистема – зв'язки між компонентами мікросистеми (наприклад, взаємодія сім'ї та школи); екзосистема – контексти, які не включають особисто індивіда, але вплив на нього мають (наприклад, робота батьків, соціальні послуги); макросистема – широкі культурні, політичні, соціальні цінності, які формують основи всіх інших систем [7].

За цією моделлю, саме проксимальні процеси й взаємодії в контексті мікросистем є ключовими механізмами формування компетенцій, в тому числі соціальних. Тобто середовище (особливо сім'я, школа, ровесники) не просто фон – воно активний агент розвитку соціальної компетентності.

Крім моделі У. Бронфенбреннера, важливо звернутися до теорії соціального навчання А. Бандури. Згідно з нею, люди навчаються через спостереження за моделями поведінки (моделювання), і ровесники (однолітки) стають такими моделями: діти бачать поведінку інших, повторюють її, отримують соціальні підкріплення або

застереження. Це прямо впливає на формування навичок співпраці, емпатії, вирішення конфліктів [6].

На основі поєднання цих теорій та їх доповнення можна виокремити ключові умови, механізми та фактори, що забезпечують розвиток соціальної компетентності:

проксимальні процеси взаємодії – регулярні, емоційно насичені контакти в сім'ї, школі та групах ровесників, що забезпечують інтеріоризацію соціальних норм і моделей поведінки;

моделювання поведінки – наслідування значущих інших відповідно до теорії соціального навчання А. Бандури, спостереження за просоціальними зразками та засвоєння їхніх наслідків;

позитивний соціально-психологічний клімат – підтримка, довіра, емоційна безпека та кооперативні норми, які підсилюють соціальну активність і формування самоефективності;

соціальний капітал – ресурси соціальних зв'язків, мереж і взаємної підтримки, що створюють умови для соціальної практики, взаємодопомоги та конструювання спільного досвіду;

емоційна регуляція – здатність усвідомлювати, виражати та контролювати емоції, розуміти емоційні стани інших і застосовувати адаптивні стратегії у взаємодії;

когнітивні ресурси – знання про соціальні правила, ролі та сценарії взаємодії, уміння прогнозувати поведінку інших та інтерпретувати наміри;

ціннісно-мотиваційні фактори – прагнення до співпраці, просоціальні установки, мотивація належності та внутрішня цінність соціальної взаємодії;

контекстуальні умови – соціокультурні, економічні та політичні чинники, включно з умовами війни, нерівністю та рівнем безпеки, що можуть як сприяти, так і обмежувати розвиток соціальної компетентності, особливо у прифронтових громадах.

Водночас ці механізми не є сталими та визначаються тим освітнім середовищем, у якому перебуває особистість. Сучасні умови України, позначені тривалою війною, внутрішнім переміщенням населення та переходом значної частини шкіл на дистанційний або змішаний формат, істотно змінюють характер соціальних взаємодій учнів. Особливо це проявляється в прифронтових громадах, де онлайн-навчання часто є єдиною можливим варіантом забезпечення безпеки. За таких умов традиційні форми соціалізації – живе спілкування, групова динаміка, спільні практики – обмежуються або набувають нових форматів, що актуалізує потребу в адаптації педагогічних методів.

Дистанційна форма навчання, особливо в умовах війни, створює низку бар'єрів для розвитку соціальних навичок:

обмеженість безпосередньої взаємодії: зменшується можливість спостерігати невербальну поведінку, прояви емпатії та емоцій, що ускладнює засвоєння моделей соціальної поведінки;

зниження мотивації до комунікації: учні часто залишаються пасивними під час онлайн-занять, що зменшує можливості для формування комунікативних і кооперативних умінь;

підвищений рівень стресу та соціальної ізоляції: у прифронтових та окупаційно загрожених районах діти нерідко поєднують дистанційне навчання з травматичними переживаннями, що може знижувати їхню соціальну активність та емоційну регуляцію;

фрагментарність соціальних контактів: втрата шкільного середовища послаблює роль ровесних груп як ключового простору соціального навчання.

Попри наявні труднощі, більшість методів формування соціальної компетентності можуть бути адаптовані до цифрового середовища завдяки технологічним інструментам:

інтерактивні методи – онлайн-дискусії, дебати, ролеві ігри з використанням функцій «breakout rooms» у Zoom або Teams дозволяють моделювати кооперативні

ситуації та тренувати навички аргументації, активного слухання й конструктивного вирішення конфліктів;

проектне навчання – групові онлайн-проекти забезпечують розвиток командної роботи, соціальної відповідальності та лідерських навичок. Цифрові дошки (Migo), інтерактивні документи (Google Docs) та хмарні інструменти сприяють спільному плануванню та рефлексії;

онлайн-тренінги соціальних навичок – тренінги асертивності, емпатії, емоційної регуляції можуть реалізовуватися у форматі вебінарів, інтерактивних груп, кейс-аналізу та ситуаційного моделювання;

рефлексивні методи – електронні щоденники, блоги, портфоліо підтримують розвиток саморефлексії, самооцінювання й критичного мислення, що є важливою складовою соціальної компетентності.

Ефективний розвиток соціальної компетентності у дистанційному форматі можливий за умови створення такого освітнього середовища, яке максимально наближає онлайн-взаємодію до реальної соціальної практики та компенсує обмеження, спричинені відсутністю фізичної присутності. Важливо забезпечити регулярну, структуровану взаємодію у малих групах, адже саме такі стабільні мікроколективи підтримують динаміку реальних соціальних контактів, сприяють формуванню довіри, кооперації та підвищують можливість учнів активно взаємодіяти, розподіляти ролі й відповідальність. Значущу роль відіграє також моделювання життєвих ситуацій, орієнтованих на розв'язання конфліктів, розвиток навичок кооперації, емпатії й емоційної підтримки. Такі вправи дозволяють відтворити соціальні виклики реального життя в безпечному віртуальному середовищі, стимулюючи учнів до осмислення соціальних ролей, наслідків поведінки та відповідальних рішень.

Не менш важливим чинником є забезпечення якісного, змістовного й своєчасного зворотного зв'язку з боку педагога та однолітків, оскільки саме він виконує функцію корекції соціальної поведінки, формує здатність до рефлексії та дозволяє учням розуміти, як їхні дії сприймаються іншими. Важливо інтегрувати цифрові сервіси з розвинутими соціальними інструментами – чатами, спільнотами, форумами, віртуальними кімнатами для обговорень і дискусій, де учні можуть брати участь у колективних проєктах, ініціювати взаємодію та отримувати досвід комунікації у різних форматах.

Особливої уваги потребують діти та молодь із прифронтових територій, для яких дистанційне навчання часто поєднується з високим рівнем стресу, тривоги та емоційної нестабільності. У таких випадках психологічний супровід є ключовою умовою ефективного формування соціальної компетентності. Регулярні консультації, можливість звернення по підтримку, емоційно безпечний клімат у групі та педагогічна чутливість до проявів стресу дозволяють мінімізувати негативні наслідки травматичного досвіду та створити умови для розвитку емоційної регуляції, довіри та соціальної активності. Таким чином, дистанційний формат може стати не перешкодою, а гнучким інструментом формування соціальних навичок, якщо він ґрунтується на взаємодії, підтримці та психологічно безпечному освітньому середовищі.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Проведене теоретичне дослідження дозволило обґрунтувати ключову роль соціального середовища у формуванні соціальної компетентності особистості та встановити, що її розвиток є результатом складної взаємодії мікро-, мезо- та макросоціальних чинників. Аналіз сучасних наукових підходів довів, що соціальна компетентність охоплює систему знань, умінь, цінностей, моделей поведінки й соціально-емоційних навичок, які забезпечують успішну взаємодію особистості в різних соціальних контекстах. Теорії У. Бронфенбреннера й А. Бандури та сучасні міждисциплінарні дослідження підтверджують, що індивід розвиває соціальні навички внаслідок безпосередніх міжособистісних контактів, спостереження за поведінкою інших, залучення до соціальних практик і впливу ширших культурних та соціоекономічних умов.

У роботі також доведено, що ключовими умовами формування соціальної компетентності є якість проксимальних взаємодій, моделювання соціально схвалюваної поведінки, позитивний соціально-емоційний клімат, наявність соціального капіталу, розвинуті когнітивні ресурси, емоційна регуляція та сприятливий контекст розвитку. Саме поєднання цих факторів створює середовище, в якому особистість здатна опанувати й удосконалювати соціальні навички, необхідні для адаптації, співпраці та конструктивної взаємодії.

Особливої значущості набуває аналіз специфіки формування соціальної компетентності в умовах сучасних реалій України, зокрема на прифронтових територіях. Воєнний контекст, психологічна напруженість, нестабільність соціального оточення та вимушений перехід до дистанційних форматів навчання істотно впливають на можливості соціального розвитку дітей і молоді. За таких умов критичним чинником стає наявність комплексної системи підтримки, що поєднує освітні, психологічні та соціальні інструменти.

Доведено, що дистанційне навчання може бути ефективним для розвитку соціальних навичок, за умов адаптації методів роботи: організації малої групової взаємодії, моделювання життєвих ситуацій, забезпечення якісного зворотного зв'язку, інтеграції цифрових інструментів та впровадження психологічного супроводу. Це особливо актуально для учнів із зон підвищеного ризику, яким необхідні додаткові ресурси для подолання стресу та підтримки соціально-емоційного благополуччя.

Подальші дослідження будуть спрямовані на дослідження ефективності конкретних педагогічних інтервенцій, спрямованих на зміцнення соціально-емоційних навичок у дистанційних і змішаних форматах навчання, вивчення ролі цифрового соціального капіталу та онлайн-спільнот у формуванні сучасних моделей соціальної поведінки.

Література

1. Докторович М. О. Формування соціальної компетентності старшого підлітка з неповної сім'ї : дис. ...канд. пед. наук : 13.00.05. Київ, 2007. 208 с.
2. Коваленко А. О. Сутність соціальної компетентності у сучасній освітній парадигмі. *Технології, інструменти та стратегії реалізації наукових досліджень*: VIII Міжн. наук. конф., м. Запоріжжя, 21.02.2025. Запоріжжя, 2025. С. 212–215.
3. Лісовець О. В. Формування соціально-правової компетентності майбутніх соціальних працівників : монографія / Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. Київ; Ніжин : Видавець ПП Лисенко М.М., 2018. 344 с.
4. Пріма Р., Пріма Д., Десятник К. Соціальна компетентність учителя як детермінанта формування професійно-комунікативної компетентності. *Наукові записки. Серія «Педагогічні науки»*. 2025. № 218. С. 12–15. DOI: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-218-12-15>
5. Сидорук І. І. Теорія і методика формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05. Тернопіль, 2021. 699 с.
6. Bandura A. *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1977. 247 pp.
7. Bronfenbrenner U., Morris, P. A. The Bioecological Model of Human Development. *In W. Damon, & R. M. Lerner (Eds.). Handbook of Child Psychology*. 2007. Vol. 1: Theoretical Models of Human Development (6th ed., pp. 793-828). Wiley. DOI: <https://doi.org/10.1002/9780470147658>
8. Castro C., Barata M. C., Alexandre J. Does school climate affect students' social and emotional skills? The importance of relationships. *European Journal of Psychology of Education Article*. 2025. Vol. 40, No. 111. DOI : <https://doi.org/10.1007/s10212-025-01007-8>
9. Delios M., Kehoe C., Pizarro-Campagna E. The role peer responses to adolescent expression of emotions plays in their emotion regulation: A systematic literature review. *Mental Health & Prevention*. 2023. No. 32. DOI : <https://doi.org/10.1016/j.mhp.2023.200299>
10. Fang Z., Fu Y., Liu D., Chen C. The impact of school climate on college students'

socio-emotional competence: the mediating role of psychological resilience and emotion regulation. *BMC Psychology*. Vol. 13: 682. DOI : 10.1186/s40359-025-03019-x. PMID: 40598693; PMCID: PMC12220071.

11. Hank C., Huber C. Do peers influence the development of individuals' social skills? The potential of cooperative learning and social learning in elementary schools. *International Journal of Applied Positive Psychology*. 2024. Vol. 9, No. 2. PP. 747–773. DOI : <https://doi.org/10.1007/s41042-024-00151-8>

12. Hansen K. G., Barene S. Exploring the Associations Between School Climate and Mental Wellbeing: Insights from the MOVE12 Pilot Study in Norwegian Secondary Schools. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*. 2025. Vol. 15(4), No. 46. DOI : <https://doi.org/10.3390/ejihpe15040046>

13. Liang Y., Zhang Q., Ran G., Niu X. The Association Between Emotional Regulation Strategies and Peer Acceptance in Preschool-Age Children: A Three-Level Meta-Analysis. *The Journal of Genetic Psychology*, 2025. DOI : <https://doi.org/10.1080/00221325.2025.2532439>

14. Moreno E. M., Montero A., Armada J. M. Effectiveness of social-emotional development programs applied in primary education: An umbrella systematic review. *Anales de Psicología*. 2024 Vol. 40, No. 1. PP. 54–68. DOI : <https://doi.org/10.6018/analesps.488251>

15. Rachman Y. A., Sumarwan U., Latifah M., Herawati T. Social-emotional development in adolescents: The role of peer interaction, social media engagement, and self-esteem. *Multidisciplinary Science Journal*. 2025. vol. 7. no. 8. DOI : <https://doi.org/10.31893/multiscience.2025363>

16. Salerni N., Messetti M. Emotion regulation, peer acceptance and rejection, and emotional-behavioral problems in school-aged children. *Children*. 2025. 12. 159. DOI : <https://doi.org/10.3390/children12020159>

17. Wang H., Liu X. The relation between family intimacy and preschoolers' social-emotional competence: the mediating role of psychological resilience and the moderating role of family-preschool interaction. *Behavioral Sciences*. 2025. Vol. 15, No. 11. DOI : <https://doi.org/10.3390/bs15111564>

18. Widianingtyas S. I., Lusiani E., Saputra, A. K. The influence of child growth status and family relationships on the social-emotional development of preschool-age children. *Nurse and Health: Jurnal Keperawatan*. 2024. Vol. 13, no. 2, PP. 238–247. DOI : <https://doi.org/10.36720/nhjk.v13i2.606>.

19. Yue Y., Huang J., Yuan H., Zhao Y., Lei J., Fan J. The mediating role of self-competence in the relationship between parental involvement and support and children's social skills: Evidence from China. *Children and Youth Services Review*, 2024. No.161. PP. 1–10. DOI : <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2024.107641>

References

1. Doktorovych, M. O. (2007). Formuvannia sotsialnoi kompetentnosti starshoho pidlitka z nepovnoi simi [Developing social competence in older adolescents from single-parent families]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

2. Kovalenko, A. O. (2025). Sutnist sotsialnoi kompetentnosti u suchasni osvitni paradymy [The essence of social competence in the modern educational paradigm]. In *VIII Mizhnarodna naukova konferentsiia "Tekhnologii, instrumenty ta stratehii realizatsii naukovykh doslidzhen"* (pp. 212–215). Zaporizhia [in Ukrainian].

3. Lisovets, O. V. (2018). Formuvannia sotsialno-pravovoi kompetentnosti maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv [Developing the social and legal competence of future social workers]. Kyiv; Nizhyn : Vydavets PP Lysenko M.M. [in Ukrainian].

4. Prima, R., Prima, D., & Desiatnyk, K. (2025). Sotsialna kompetentnist uchytelia yak determinanta formuvannia profesiino-komunikativnoi kompetentnosti [Teacher's social competence as a determinant of professional-communicative competence formation]. *Naukovi zapysky. Seriya "Pedagogichni nauky" – Scientific notes. Series "Pedagogical Sciences."*, 218, 12–15 [in Ukrainian]. DOI : <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-218-12-15>

5. Sydoruk, I. I. (2021). *Teoriia i metodyka formuvannia sotsialnoi kompetentnosti maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv u protsesi fakhovoi pidhotovky* [Theory and methods of

forming social competence of future social workers in the process of professional training]. *Doctor's thesis*. Temopil [in Ukrainian].

6. Bandura, A. (1977). *Social learning theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall [in English].

7. Bronfenbrenner, U., & Morris, P. A. (2007). The bioecological model of human development. In W. Damon & R. M. Lerner (Eds.), *Handbook of child psychology: Vol. 1. Theoretical models of human development* (6th ed., pp. 793–828). Wiley. [in English]. DOI : <https://doi.org/10.1002/9780470147658>

8. Castro, C., Barata, M. C., & Alexandre, J. (2025). Does school climate affect students' social and emotional skills? The importance of relationships. *European Journal of Psychology of Education*, 40(111) [in English]. DOI : <https://doi.org/10.1007/s10212-025-01007-8>

9. Delios, M., Kehoe, C., & Pizarro-Campagna, E. (2023). The role peer responses to adolescent expression of emotions plays in their emotion regulation: A systematic literature review. *Mental Health & Prevention*, 32 [in English]. DOI : <https://doi.org/10.1016/j.mhp.2023.200299>

10. Fang, Z., Fu, Y., Liu, D., & Chen, C. (2025). The impact of school climate on college students' socio-emotional competence: The mediating role of psychological resilience and emotion regulation. *BMC Psychology*, 13, 682 [in English]. DOI : <https://doi.org/10.1186/s40359-025-03019-x>

11. Hank, C., & Huber, C. (2024). Do peers influence the development of individuals' social skills? The potential of cooperative learning and social learning in elementary schools. *International Journal of Applied Positive Psychology*, 9(2), 747–773 [in English]. DOI : <https://doi.org/10.1007/s41042-024-00151-8>

12. Hansen, K. G., & Barene, S. (2025). Exploring the associations between school climate and mental wellbeing: Insights from the MOVE12 pilot study in Norwegian secondary schools. *European Journal of Investigation in Health, Psychology and Education*, 15(4), 46 [in English]. DOI : <https://doi.org/10.3390/ejihpe15040046>

13. Liang, Y., Zhang, Q., Ran, G., & Niu, X. (2025). The association between emotional regulation strategies and peer acceptance in preschool-age children: A three-level meta-analysis. *The Journal of Genetic Psychology* [in English]. DOI : <https://doi.org/10.1080/00221325.2025.2532439>

14. Moreno, E. M., Montero, A., & Armada, J. M. (2024). Effectiveness of social-emotional development programs applied in primary education: An umbrella systematic review. *Anales de Psicología*, 40(1), 54–68 [in English]. DOI : <https://doi.org/10.6018/analesps.488251>

15. Rachman, Y. A., Sumarwan, U., Latifah, M., & Herawati, T. (2025). Social-emotional development in adolescents: The role of peer interaction, social media engagement, and self-esteem. *Multidisciplinary Science Journal*, 7(8) [in English]. DOI : <https://doi.org/10.31893/multiscience.2025363>

16. Salerni, N., & Messetti, M. (2025). Emotion regulation, peer acceptance and rejection, and emotional-behavioral problems in school-aged children. *Children*, 12, 159 [in English]. DOI : <https://doi.org/10.3390/children12020159>

17. Wang, H., & Liu, X. (2025). The relation between family intimacy and preschoolers' social-emotional competence: The mediating role of psychological resilience and the moderating role of family-preschool interaction. *Behavioral Sciences*, 15(11) [in English]. DOI : <https://doi.org/10.3390/bs15111564>

18. Widianingtyas, S. I., Lusiani, E., & Saputra, A. K. (2024). The influence of child growth status and family relationships on the social-emotional development of preschool-age children. *Nurse and Health: Jurnal Keperawatan*, 13(2), 238–247 [in English]. DOI : <https://doi.org/10.36720/nhjk.v13i2.606>

19. Yue, Y., Huang, J., Yuan, H., Zhao, Y., Lei, J., & Fan, J. (2024). The mediating role of self-competence in the relationship between parental involvement and support and children's social skills: Evidence from China. *Children and Youth Services Review*, 161, 1–10 [in English]. DOI : <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2024.107641>

Lisovets O.

Doctor of pedagogical sciences, professor,
Vice-rector for scientific work and innovative activities
Nizhyn Mykola Gogol State University, Nizhyn, Ukraine
lisovets.ov@ndu.edu.ua
orcid.org/0000-0002-4641-3121

**SOCIAL ENVIRONMENT AS A DETERMINANT OF PERSONALITY'S
SOCIAL COMPETENCE DEVELOPMENT**

The aim of the article is to theoretically substantiate the influence of the social environment on the formation of an individual's social competence and to analyze the conditions, mechanisms, and factors that ensure the development of social skills in contemporary educational realities, particularly under the conditions of military challenges and the transition to distance learning. The methodological basis of the study includes theoretical analysis and synthesis of scientific sources, content analysis of contemporary psychological and pedagogical works, a structural-system approach to defining the components of social competence, as well as the interpretation of key propositions of U. Bronfenbrenner's bioecological model of development and A. Bandura's social-cognitive theory.

The study reveals that social competence is a multidimensional integrative ability of an individual, encompassing cognitive, communicative, emotional-regulatory, behavioral, and motivational-value components, ensuring effective interaction with others and adaptation to social conditions. It is demonstrated that its formation is determined by the quality of proximal interaction processes within the microsocial environment, opportunities for social learning, behavioral models available in the family, school, and peer groups, as well as the socio-emotional climate and level of social capital.

It is found that the military context, elevated stress levels, psychological instability, and fragmentation of social contacts significantly transform the socialization process of students, especially in frontline regions where distance learning has become a forced norm. Effective development of social skills in digital environments is possible through the use of interactive technologies, the organization of sustained interaction in small groups, modeling of real-life situations, implementation of online socio-emotional skills training, provision of quality feedback, and systematic psychological support.

The scientific novelty of the study lies in refining the concept of social competence through the integration of theoretical approaches and in substantiating the specifics of its development under conditions of war and distance education. The practical significance lies in the possibility of applying the results to improve educational programs, training technologies, and pedagogical strategies aimed at strengthening the socio-emotional skills of children and youth, particularly those living in high-risk communities.

Key words: social competence, pedagogical conditions, model, socialization, interpersonal interaction, educational process, interactive learning, educational environment.